

ZORA.

Časopis za zabavo in poduk.

Izhaja
dvakrat na mesec, 1. in 15.
dne na celi poli.

Stoji po pošti za celo leto
4 gld. za pol leta 2 gld. — Za
dijake in učitelje celoletno
2 gld. 50 kr.

Franciška z Rimini.

Žalostna igra v petih dejanjih.

Spisal Silvio Pellico.

(Dalje.)

- Pavel. Kaj praviš? Čutiš li za mene milost,
Al bi ti zginilo kedaj sovraštvo,
Ak z mečem si povikšam čast in slavo?
Dovolj je, da veliš! — Odkazi kraj mi,
Določi čas — in koj odrinem v kraje
Najbolj oddaljene — poiščem činov
Najtežih si in najnevarnejših —
Sladkeje, dražje bo mi slednje delo,
Ker naložila mi ga je Franciška,
Ko čast in smelost krépi mi roko,
Pa ne bi krepilo imé je tvoje? —
Nikdar ne bom si slave skrunil s tim,
Da vodil bi moj meč nagib trinoški;
Le lovorika, spletena od Tebe, —
Glavó mi venčaj; ne želim
Si družega — ko le pohvalo tvojo,
Besedo eno — sméhljaj — en pogléd — ! —
- Franč. O Bog nebeški, kaj pomenja to? —
- Pavel. O ljubim te, Franciška — ljubim te —
Al — oh — bezupna moja je ljubezen! —
- Franč. Kaj čujem, morda bledem — kaj si rekel?

- Pavel. Jaz ljubim te —
- Franč. Kaj praviš? Molči, molči —
 Ti ljubiš me — tak nagel je plamen tvoj?
 Kaj mar ne veš, da bratova sem žena? —
 Pozabil tako naglo si ljubimke? —
 Sirota jaz — izpusti mojo roko —
 Pregreha že poljubi tvoji so!
- Pavel. Oh nagla — nagla ni ljubezen moja —
 Ljubimko sem izgubil — ta si ti —
 O tebi sem govoril — na-te mislil, —
 Po tebi tugoval sem — tebe ljubil
 Vselej in zmerom — tebe ljubim žarno
 In tebe ljubil bom — do zadnje ure
 In ko bi tudi za ljubezen grešno
 Trpeti moral večne muke v peklu —
 Na veke ljubil bolj i bolj te bodem! —
- Franč. Je-li mogoče res, da si me ljubil? —
- Pavel. Taisti dan ko prišel sem v Raveno
 Poročnik bil očetov — videl sem,
 Ko iz poslopja ravno si stopila —
 Spremljale so te žene tugujoče —
 Ustavila si se pred novim grobom,
 Na tla se žalovaje zgrudila,
 Sklopila roci — k nebu ju prostrla,
 In bridko plakala i brez nehanja!
 „Kdo je ta deva?“ — prašam nekega.
 „„Hči Gvidova!““ mi reče. — „Pa čegav
 Je oni grob?“ — „„Grob njene matere!““ —
 O kake čute mi je vnela v prsih
 Ta žalujoča hči! Neznansko čudno
 Utripati mi je začelo srce! —
 Zagrjnena si bila, o Frančiška,
 V oči te nisem videl tisti dan —
 Od hipa onega pa sem te — ljubil! —
- Franč. Ti — nehaj — o gorjé — ti si me ljubil? —
- Pavel. Zakrival nekaj dni sem ta plamen,
 Al hipoma mi bilo je, da brala
 V očeh si mi, kar jezik je tajil —
 Od tvojih sob devičnih odstopivši
 Umaknem se na v.t v samotni kotič
 In pokraj jezera ležeč oči

- Na okno tvoje vpiram vzdihovaje! —
 Kar prideš ti na vrt! — Tresoč se vstanem —
 Zamišljeno pozorno v neko knjigo
 Zapázilo me tvoje ni okó! —
 Na knjigo iz oči ti pade solza —
 Globoko v srcu ganjen se ti bližam:
 Obema jezik nama se zapleta,
 Podaš mi knjigo — brati začneva:
 — „O Lančilotu, ki gori ljubezni“ —
 Samá sva bila — nenadjaje zla se! —
 Pogledi najini se srečajo,
 In bravši to — z očmi se srečava —
 Jaz zarudim v obličje — ti se streseš,
 Ter odbežiš na hip — —
- Franč. O dan presrečen —
 Ostala tebi knjiga je —
- Pavel. Počiva
 Tukaj-le mi na srcu — osrečilna
 Tolažba mi v daljini bila je —
 Tú je — poglej jo — brala sva te liste —
 Na ta-le kanila ti je solzica —
- Franč. Oh idi proč — zaklinjam te — od mene,
 Spomina družega ne smem gojiti,
 Ko tega, da si brata mi umoril! —
- Pavel. Prelil še nisem onda bil te krvi;
 Nesreča nama sô domači boji
 In vsled moritve one vpalo sree
 Povse mi je in — snubil nisem te!
 In v Azijo na boj odrinil sem;
 Vrniti skoraj se na dom sem upal,
 Objeti te potem utešeno —
 Dobiti te — dá, nado sem gojil,
 Da mi družica boš! —
- Franč. Oh hodi strani,
 Poštuj krepóst in bolečine moje
 Kdo da mi moč — da to prenesem? —
- Pavel. Oj strinila, Frančiška, si mi roko,
 Oh radosti, zakaj si mi rokó
 Frančiška stisnola? —
- Franč. O Pavel, Pavel —
- Pavel. Al ne črtiš me — nisem ti več mrzek?

- Franč. Črteti bi te morala —
 Pavel. Pa moreš? —
 Franč. Ne morem! —
 Pavel. O preblazena beseda,
 Ponovi mi jo — ne črtiš me več? —
 Franč. Že préveč sem ti rekla — oh okrutni
 Al ti še ni dovolj? — Zapusti me! —
 Pavel. Dokončaj — ne pustim te, dokler vsega
 Ne razodeneš —
 Franč. Razodela sem ti —
 Povedala, da te milujem — ljubim —
 Gorjé — iz ust mi je beseda kobna —
 O ljubim, žarno ljubim te — do smrti —
 Smiluj se me — umreti hočem čista!
 Pavel. Ti — ti me ljubiš? — Grozne oh neskončne
 Sedaj so muke moje — ali radost
 Ki v bedi tej bezupnej me prešinja
 Takóva radost je, tako nezmerna,
 Da ni za njo besed. Pak je-li res,
 Da si ljubila me? — Izgubil sem te —
 Franč. Ti sam, o Pavel, si me bil zapustil,
 Verjeti nisem mogla, da me ljubiš —
 Pak hodi — zadnjikrat naj bode —
 Pavel. Nikoli te ne zapustim v življenji,
 Da bi se videla vsaj slednji dan —
 Franč. Ter se ovadila — probujala
 Soprogu mojemu krivičen sum —
 In da bi meni tako čast okalil —
 Ak ljubiš me, ogiblji se me, Pavel!
 Pavel. O žalostna osoda! — Jaz da ti
 Okaljam čast? Ne, družega si žena,
 Umreti imam jaz — Spomin na me
 Popolnoma izbriši si iz srea —
 Pokojno živi, mir sem ti kalil
 Oprosti — O nika, nika ne plakaj —
 Ne ljubi me — O siromak jaz revni,
 Kaj pravim? O le ljubi, ljubi me,
 Ter objokuj osodo mojo bedno!
 Črtim Lančota, dá — O Bog nebeški
 Podéli mi krepost! (*kliče*) Sem pojdi brat!

Tretji nastop.

Lančot, Gvido i prejšnja.

- Pavel. Objemi, brat, me zadnjič! —
 Lančot. Je-l' zastonj? —
 Pavel. Ne protivi mojim se namenom! —
 Nezgode nosim znak! Gorjé mi, če
 Lančot. Kaj praviš? — lice tvoje kaže sram —
 Pavel. O midva nisva — kriva je osoda —
 Frančiška, z Bogom! —
 Franč. *(pade v nesvest)* Pavel, stoj, o Pavel! —
 Lančot. Kakovi glas? —
 Gvido. *(priskoči k hčeri)* O joj — že omaguje —
 Pavel. *(odhajaje)* Frančiška —
 Franč. *(pade Gvidu v naročje)* Oh on je šel — jaz umiram!
 Lančot. Frančiška, Bog, pomagajte! —
 Gvido. O hčerka! —
 (Frančiško nesó v njeno spalnico).

Četrty nastop.

Lančot i Pavel.

- Lančot. Zdaj jasno, Pavel, mi je pred očmi —
 Strahótno slutje mi se vzbuja v prséh —
 Pavel. Trinog okrutni — zdaj veséli se —
 Umrla je — čemú živeti dalje? —
 (odide).

Peti nastop.

- Lančot. Mordá ga ljubi — pa je hlinila —
 O ne — udahol vrag mi je to misel! —
 Pa vendar — iz poslopja tega koj
 Zabrani naj se Pavlu! tudi s silo! —
 Oh kruto zagrinjalo — naj se strga! —
 (odide).

(Konec tretjega dejanja.)

(Dalje prih.)

Blaženka.

Novela.

II.

(Dalje.)

V onih dneh, ko je naše podnebje tako jasno i tako mile sapice pihljalo po naših hribččkih, katere nam je dobrotljivi Bog vsaj v tolažbo družih neušečnosti podaril, o takovih dneh sprehajala se je Blaženka po prijetni okolici krog njih stanovanja. Pohajala je po samotnih senčnatih stezah, ki se po prijetnih dolih i goricah vijó ob bregu bistre Briance, katere venčajo s koli podprte vinske trtice, obetajoče obilo trgategv.

Pogostoma je prepevala svoje najljubše pesmice na bolj samotnih krajih, pela je z neznanskim lepoglasjem i čarobno milobo napeve priproste i mične, kojih je ni nihče učil. — Razodevale so vse tajnosti njenega nedolžnega srca, ki rado zabi preteklosti i tudi za bodočnost ne mara. Ali časih je prenehala, kakor bi jo bila presunila kakošna misel, kakor bi v sebi česa iskala, kar ni mogla povedati. V spomin so jej prihajali prijetni radostni dnevi, katere je preživela v ravno teh krajih v vedni družbi sè sestrama, kedar so skupaj igrale ter šalile se po onih stezah, pokraj onih bregov. Prosila je ona — še mala deklica — zdaj to zdaj ono, naj bi jo vzela v naročje ter poljubovala a potem so grenke otožne misli vogle se na prelepe podobe, ki so jo obdajale, i one misli brati je bilo mileni devi na čelu! —

Večkrat spremljevala jo je mati na njenih sprehodih po polji, mati, ki ni pravila nikomur, kako jej tesnim srcem sledi po cvetnatih livadah. Prizadevala si je, da bi vsaj deklica zapazila v njenih očeh ono gotovost i varnost, katerih vendarle ni poznalo njeno sree, in da ne bi videla hči neizmerne tesnobe, ki jej trpinči dušo! —

Bil je lep dan prve jeseni. Gospa Depontva i njena hčerka vračali ste se rano domú od enega onih razveseljevanj, pri katerih se sladkosti naj srečnejših pogovorov tako lepo strinjajo z vedrim in mirnim obnebjem. Krenili ste za dolgo vrsto odrasčenega drevja, ki je sè senco svojo pokrivalo stezo. Kar nenadoma zadenete na neznanega mladeniča, sedečega ob robu brežuljka v senci onega lesovja. Sedel je naslonjen s komolcem na kolena, pripognjeno glavo in obličjem z rokama zakritim, enak človeku, ki je globoko zamišljen. Njemu na strani na griču, kjer je sedel, ležala je škrinjica, kakoršno navadno nosijo slikarji seboj — odprta. Na poveznjenem pokrovu ležal je načrt malega gradiču podobnega zidališča z okolico. Začeta je bila slika z vidno priljubljenostjo i narisana kaj umetno i krasno! —

Blaženka i mati njena, ki ste se bili približali mladenču pa tako, da ju ni zapazil, postali ste ter niste si mogli kaj, da ne bi pogledali na sli-

karijo. Komaj je pobesila Blaženka na sliko oči, vsklikne veselo i vsa osupnjena — kajti bila je hiša njenega očeta narisana na onej podobi.

Mladeneč dvigne glavo, kakor oplašen v svojem mišljenji. Zapazivši neznani gospi, vstane, prime za klobuk v znamenje dostojnega pozdrava a rekel ni ne besedice.

Blaženka gleda še vedno nepremično malo sliko. Gospa Depontova pa spregovori: „Kakor vidim, ste vi gospod, izveden umetnik!“

„Nisem umetnik ne“ — odgovori mladeneč. „To malo, kar vem o slikarstvu, naučil sem se ga sam ob sebi. Iskrena marljivost i sveta namemba mojega srca bili ste mi učiteljici!“

Blaženka obrnivši oči od podobe vpré je mladenču v blede lice. Naslonjena materi na ramo zrê v njega z nepopisljivim genotjem, dosedaj neznanim njenemu srcu.

„Dobro“ — reče gospa Depontova — „to je še večje hvale vredno. Ali zakaj ste si izmed toliko prizorov bolj vabilnih i mikalnih izbrali ravno to priprosto brezkinčno hišico?“

Mladeneč postoji nekoliko hipov pri tej misli potem pobledi na-
posled pak reče: „Gospa, vi ne veste, kakovi občutki preletavali so moje srce med tem, ko je nedavno tekla moja roka po tem nedogotovljenem obrisu. O vi si ne morete misliti, kako drage so mi te poljane, ono zidovje, ta del obnebja! — Oh vedno sem zahajal semkaj že toliko časa sè svojimi spomini, svojimi mislimi, z vsem svojim srcem! — Deset let živel sem daleč od tukaj, kajti — mili Bože! — ni mi treba zarudeti, ko pravim o tem, sirota sem i nesreča prišla se je mojih nog ter skuša me prehudó! — Rodil sem se v tem kraji, ta hiša bila je mojega očeta. Oh takrat bil sem srečen, presrečen — imel sem roditelje, imel sem jih, ki so me srčno ljubili. — Vsled nepričakovane spremembe, nemile osode, umrl mi je oče. — Prodane so bile te gorice, prodana hiša, kjer sem se rodil, prodano staro imetje, katero je nosilo ime mojih pradedov. Komaj je ostalo meni i ubogi materi dovolj, da bi se mogla preživiti. Zapustila sva te kraje, polne predrazih pa tudi prebridkih spominov. Ali čeravno udana, živela sva vendar vedno v revščini kakor zahteva poštenje in nikdar nisva jih pozabila teh preljubih krajev. — Sedaj — šla je tudi mati v boljše življenje! Jaz pak gnan od nepokojnega hrepenenja, da vidim še enkrat okolico vrnil sem se semkaj i tukaj vidite me napajati se z zadnjim domišljevanjem i vsaj na tem platnu pripraviti si še živejši spomin srečnejših časov. Kaj hočete gospa — sam sem!“ —

Blaženka pobesi oči, v katerih ste lesketali dve solzici, ter misli sama pri sebi: „Je-li res mogoče, da more biti človek tolikanj nesrečen?“

„Vaša pripoved mi je zares v srce segla“ — reče gospa Depontova. „Mati sem tudi jaz ter vas ljubim. — Zato mi je žal, da sem

morda s svojim nepriličnim prašanjem vam zopet ponovila tako globoke bolečine!“

„O ne — duša se mi olajša, srce mi je lože, kedar najdem koga, ki ima usmiljenje z menoj!“ — Potem pa se ojači in smehlja se nekako dvoumno reče: „Ali vedite, gospa, po desetih letih našel sem tukaj vse vse spremenjeno. Oni hrastov gojzdič, kateri je rastel sredi pota na holmcu in na šest milj v daljavi značil mi našo hišo — ni ga več! — Morda so iz njegovih skrivljenih debel izdelane klopi na novem vrtu! Kjer so bila vežna vrata, na katera sta od nekdanj bila pribita dva jastreba i namesto dveh neotesanih stebrov, okoli katerih so se vile cvetice v železnih posodah, našel sem dva oglajena slopa i bogato okrašeno omrežje. — Dobro — vse popravljeno, — ni li res? — ali za mene, za mojo slabo sliko bilo bi bolje, da bi še vse stalo tako kakor je bilo pred desetimi leti. — In stari golobnjak, ki je stal na levi strani hiše ali poslopja, — kakor jo je imenoval ubogi oskrbnik, — golobnjak, kamor sem jaz najraje zahajal i vrabčke jemal iz gnjezd, tudi njega so podrli! — Zares, v malo letih ne bode se vedelo še za ime nekdanjih gospodarjev, razun ako ga morda ne bode ponavljala kakova stara ženica iz vasi, ko bode molila tam le doli na pokopališči, kjer je spominek na grobu mojega deda! Tudi steze i pota napeljali so po drugačnih ovinkih. — Revna moja slika!“ I bridko se nasmehne: „Vse je spremenjeno, vse, — samo pokopališče je še v prejšnjem stanju!“ —

„Dovolj — ne dalje“ seže mu v besedo gospa Depontova. „Ne pripovedujte nama prehitro i preveč o svojih nadlogah, katerih ne moreve niti midve niti morda kdo drugi zljajšati. Ali vendar — ako ne bi vam bilo neušesno vstaviti se tukaj — ako bi vi gospod — mi živimo na kmetih — i ko bi — —“.

Ker ste prizanesljivo i nežno spoštovali nesrečo njegovo, čuvali ste si gospi povedati mu, da je sedaj njuna ona hiša, katera je toliko draga njegovemu spominu! —

Ali mladeneč reče: „Zahvaljujem se vam, gospa! — Ne ostanem več dalje tukaj nego dva ali tri dni, pa tudi vesele družbe niso krogi primerni záme, moja zunanja prikazen ne strinja se s tem radostnim obnebjem. Kmalu, kmalu poslovim se od teh ljubih krajev i morda za zmérom!“ — Potem obmolkne. Pa na novo uljudno vabilo gospojino i na dolg blagosrčen pogled Blaženkin odgovoril je le, da je z glavo odkimal ter za korak odstopil. Gospi ste počasi i molče nadaljevali svoj pot. Ali skoraj kakor da bi se bili zmenili, šli ste zad za holmom domu, da ne bi ju videl tuji mladenič stopiti v hišo.

Zvečer ko je gospod Deponte igral na skakalnici s priletnim g. dohovnikom iz vasi, skloni (pripogne) se Blaženka k materi pa zešepeče

jej na uho: „Prašajte, mamica, g. duhovnika o onem mladem slikarji, katerega sve davi videli!“ — Ali komaj je bila izustila te besede, obrne se nagloma nazaj, kajti zdelo se jej je, da je zarudela.

Gospa Depontova pove možu i duhovnu o današnjem dogodku. Prvi reče molklim glasom samo to: „Vsacemu je, žalibog, odločeno nekoliko nesreče!“ — ali zamišljen v igro ni dalje govoril. Gospod duhovnik pak počne pripovedovati, kako se je bila spremenila sreča prejšnjim lastnikom tega zemljišča. Pravil je o mladenču, kateri je bil poprej tako čvrst in živahen, i katerega so mnogo let poprej, ko mu je bil oče umrl, on sam z zapuščeno udovo spremil k nekemu sorodniku v Veltlin v neko vas, katere ime pa mu je že davno zginilo iz spomina. Končal je povest majaje z glavo: „Ubogi mladeneč!“

Sklonjena na pletilo ni Blaženka besedice izgubila vsega govorjenja in od tega, kar se je govorilo, — srce jej je utripalo. — Kmalu potem ni je bilo več tam, — podala se je v svojo sobico samotno ter ostala tū celi večer. —

(Dalje prib).

Pravljice iz med naroda.

Spisal Ivan Jenko.

II.

S t a r i g r a d .

Temno in nemo se razteza gozd od Save do malih hribov pri S—. Tu in tam so že popadala stara debela zrušena viharjev, črneli štori štrlé, krog njih in po njih pa pogauja novo življenje, iz smrti enega rodi se drugemu življenje! Le redkokrat odmeva po hosti sekira, kakor pred davnimi leti še danes neboječe pleza veverica po vrhah, in gorski petelin frfraje zleti pred tabo in se kmalo spet vsede, čudno te gledaje, kaj hočeš ti tujec človeški tukaj? Le Sava bobni, spodkopuje starim deblom korenine, sprevrča se v valove, igra ž njimi in je odplavlja dalje. Sicer je tiho in nemo vse, le čuk se oglašá po noči in lesice lajajo po temi.

Mrtvo kakor gozd je staro zidovje gledajoče se sto in sto let v valovih Save, le včasih nad njim zakrokajo vrane in potem se vsuje kamenje v Savini predor in zopet tihota kakor poprej. To je stari grad, nekdam stanje mož železom oklepljenih, sedaj razvalina, bivališče krokarjem in sovam. Da, ko bi govorili mrtvi zidovi, pravili bi morebiti o ponosnih junacih, o grajskih devah delečih vence zmagalcem v bojnih igrah, pravili bi o krvavih zmagah, kjer je sovražnik iz zidov se prevrnil v predor, vse to bi pravili; morebiti pa tudi o mladem jetniku v temnici, kamor ne posije solnce, o stokih in mukah, katerim priče so bili le oni in večni Bog. Pa

zidovi ne govore, oni so mrtvi, le med narodom se je ohranila pravljica nekdanjih dni, ne pravljica o zmagah in slavi, tožna je, kakor je bil tožen narod in tožna mu osoda.

Ko so stavili na strmi grič prvo podlago gradu, nosili so kmetje od Save težko kamenje na goro. Kaj je teklo solz, kaj se prelilo srage, ne vé nobeden; kamenje ni čutilo, a srce beričev je bilo še trje ko kamen. Tu pride, tako govori pravljica, iz gozda majhen mož, sivobrad in gorečih oči, pa pravi tlačanom: „Kaj zidate, kaj močite kamen potom, vaši otroci hočejo ga krvjo“. Kletvijo, kakoršno kolne pogubljená duša svojo osodo, zaklel se je grajšček, da bo starec prvi krvavel v zidovji, a ta je zgimil, v zraku pa in po gozdu se je čul smeh, ne smeh, tako se krohoče pekel, ako mu pripade pričakovana žrtva. Povsod je odmeval kakor iz daljave, a nikjer se ni znalo odkod. Kmet se je prekrizal, grajšček pa je dal zidati zidove, kakoršnih še ni videla dežela, krog njih pa skopati globok predor. Ko je bilo končano, se je zakrohotal in zaklel, da živa duša ne pride proti njegovi volji ne v grad ne iz njega. To je bil začetek gradu, enaka so bila poznejša leta. Grajšček si je najel hlapcev, črnih, zarujavelih, ki so govorili jezik vsem neznan in živel v gradu in gospodoval ko krut trinog. Marsikrat je šel kmetič delat tlako z dvojno živino, domu pa je prinesel dve prazni koži. Marsikrat je šel oče v grad, a deca ga je zastonj zvečer pričakovala, v gradu so ga zbičali do smrti. Mnogo deklet se je zgubilo, a vedel ni nobeden kam, le grajski beriči so znali in se posmehljivo rogali. Nekdaj je prišel v grad tuj duhoven, govoril je in prosil, hlapci pa so ga vrgli skozi vrata in pse naščuvali nanj. Tako je živel grajšček, pri smrti njegovi pa je vršelo po jelkah in smrekah, vihar je rušil najstarja debla, psi so tulili; in ko je skončal, začul se je zopet strašni krohot, kakor so ga čuli pri zidanju gradu.

Imel je dva sina, čez teden dni sta se sprla in lastnemu bratu je porinil mlajši nož v srce in gospodoval huje ko oče. — Turki so vdrli v deželo, morili in žgali, a on se je zaprl v grad in varen je čakal za zidovjem. Pred gradom pa je klečé in roke povzdigovaje prosila kmečka množica, jo sprejeti v grad, da se reši Turkov, smeh in krohot njegov je bil edini odgovor. Pred gradom se je vnel boj, še le ko so padli možje in so turške krivljenke začele kositi žene in deco, vdaril je grajšček s hlapci iz grada in pregnal Turke. Rov je bil poln krvi in mrtvih trupel, zidovje okrvavljeno. In še danes se pozna sled na zidu, noben dež ga ni spral ne voda, in se ni dalo pobeliti zidarjem. Sprale bi bile krv vitezove solze, a on tega ni hotel, pravi narod. Tako so živeli vitezi in njih podložni leta in leta, pravljica ne pravi teh časov in zgodovina ni pisala, saj je bolje tako, da tema pokriva, kar se je zgodilo. Zadnji gospod živel je o času kmečkih vojsk. Bil je krut bolj od svojih prednikov, a mo-

čan in velikanske postave. — Ob Savi je imel boren ribič kočo. V tej koči je evela najlepša evetka v Posavji — ribičeva hči. Marsikak grajski hlapec stopal je za njo, toda trije bratje ponosne postave so ji bili varstvo. Po nesreči zagledal jo je grajščak sam, gredočo z družimi iz cerkve. Pri tej cerkvi pa je bil duhovnik njen četrti brat. V njegovem varstvu je bila deklica tudi pred grajščakom varna. Nekdaj obišče grajščaka škof ljubljanski in kmalu potem prišel je duhoven, deklčin brat v Ljubljano. S solzami v očeh se je poslovil od svojih, saj jih ni videl nikdar več. —

Kmalu potem gre ribič delat flako, in mlado dekle ostalo je samo z brati. Hlapci lopnejo nenadoma v kočo, zastonj je jok, zastonj upor, dva brata padeta presunjena mečem, deklica leži onemogla, toda kmalu jo trinogi izvlečejo čez prag; tretji brat pa se ranjen vrže v Savo in nikdo ni več čul o njem. Pač je rual lase ribič vrnivši se zvečer, a hčere ni bilo ne sinov, le kup pepela je kazal, kje mu je stala kočica. Dva dni in dve noči je klečal in prosil pred gradom, tretji dan pa so prišli beriči, odveli ga v grad in nihče ga ni več videl. — Po noči, ko je hodil stražar krog zidovja, zdelo se mu je, da čuje iz zemlje globoko pod seboj stok in votlo rožljanje, a pokrižal se je in odšel proč, to so bile umrlih duše. —

V Ljubljani pa je iz jezuitskega stanišča stopila nekaj dni pozneje temna oseba, v stanišči pa je jokal mlad duhovnik za očetom in sestro, potem pa pokleknil in prosil večnega Boga — osvete!

Drugi dan je tožil grajščaka, toda osveta se je bližala že od druge strani. Kmečke vojne so se vžgale, po Savski dolini padla sta zapored gradova S. P. in M. V črni noči so goreči dvori S. gradu svetili enako osodo. In res, čez malo časa napadejo kmetje tudi ta grad. V krvavem boji je stal vitez in metal kmete raz zidovja, tu mu stopi nasproti mladeneč, kteremu je vzel sestro in umoril očeta. Vitez se strese, a krepak mahljej in mladenča je požrl rov. Kmetje so bežali, in dvajset obešenih je drugi dan strašilo njihove tovarše.

Kmetje so bili zopet podvrženi in še hujše jih je trl gospôski jarem. S. viteza oholost pa celo ni imela ne konca ne kraja. Nihče ni vedel, kako in kaj, prišli so naenkrat gospodje iz Ljubljane in vitez je šel z njimi. Med ljudstvom pa se je raznesla govorica, da je šel k sodbi zaradi svojih hudobij. Kaj je bilo v tem, znal ni nihče, le čez pol leta so prišli zopet gospodje in črna zaprta kočija se je peljala obdana vojaci. Prejšnje hlapce so razgnali in grad si vzeli v last. Kmetič oraje pod gradom pa je še čul včasi o tihem večeru otlo ječanje iz zidov, vmes pa besni krohoh. To je bil vitez, ki je lakote poginil, pred svojim koncem pa prišel ob um, pravi ljudstvo. Ko je končal, začul se je tretjič peklenški krohoh, ki so ga že čuli pri zidanju grada; prvič pa se je zdaj zdrobil kos

zidovja in se somlel v predor. Grad so dobili v last jezuiti in sozidali blizo Save samostan. Zdelo se je ljudem, da je med njimi menih znanega obraza, bled in molčeč. Toda on ni govoril z nikomer, in nihče ga ni vpraševal, le tiho so govorili, da je sin nesrečnega ribiča. Grad so menihi prodali, a strašilo je tako v njem, da so ga popustili stanovalci in si zidali družega na ravnini. In še danes, če gre kmet v pozni noči mimo grada, pokriža se in urno odide, ker črn pes obhaja grad, in če vгледа človeka, tožno zatuli, iz grada pa in jelkinih vrhov zakrohota sove!

V noternjoj Srbiji.

Potopisna črtica.

A. S.

(Dalje.)

Ali vse to popravil mu je prijazni obraz, s kojim naju je vabil, da jeva in pipeva. Na zadnje podigne čašo, ter nama nazdravi in glasno so zažvenkljale čaše vseh pričujočih v „dobro došli i sretno putovali“. Med tem je pripravil naš gazda v čast svojih gostov še drugo zabavo. Pozval je cigansko bando, ki se je ravno bavila v Karanovcu in s hrupnim spremljevanjem velikega bobna zapele so gusle nekoliko slavenskih narodnih, a kmalo so se jim pridružila tudi grla nazočih. Tudi „slipeac“ je prišel, ter „zagudio i zapjevao“ nekoliko narodnih o Kraljeviću Marku in o novejih srbskih junacih. Prav dobro vino je tudi pridodalo svoje, da je zabava postala prav živahna. Kakor po Srbiji navadno, raste posebno po gričih ob gornjoj srbskoj Moravi izvrstno vino. Ko se enkrat bolje odprejo potovi iz zemlje in ko tudi vinarstvo stopi na viši stepen razvitka, bo postala vinska trta gotovo v tej okolici vrlo bogatstvo.

Še nismo celo doručali, ko se vrata odpro, in v sobo stopi vrli Slovenec, dr. Kovač, vojnički lečnik v Karanovcu. Slišal je, da sva midva s prijateljem v mestu, pa je zato prišel, da naju, svoja rojaka pozdravi. Odpeljal naju je v svoj stan, gde nas je že pričakovala ljubezniva njegova gospa, zala Slovenka Novomeščanka, ter naju s poznano slovensko prijaznostjo sprejela. Nismo si tajili radosti; daleč na jugu sešli smo se na enkrat štirje Slovenci. Dr. Kovač naju odpelje s prijateljem k oknu, ter nama s prstom pokaže proti jugu goro s tremi vrhovi: srbski Triglav. Naš starodavni slovenski očak ima tedaj sina tukaj med našimi južnimi brati! — Govor se je zasuknil na naše domače zadeve, skoro so zadonele krasne slovenske pesmi in — čutili smo se kmalu vsi, ko da smo srečni in veseli v krilu mile slovenske domovine. Ure so tekle, kakor časki, in skoro se je solnce začelo nagibati k zatonu. S tem se je tudi približal

čas razstanka. Vrli prijatelj R. imel me je tukaj zapustiti. Zadonela je k slovesu žalomila Jenkova pesem: „In ko ločitve pride čas Tu 'maš pobratim roko mojo, Ti pa podaj desnico svojo“ On se je vrnil nazaj v Trstenik, jaz pa sem se napotil dalje.

Vendar ta dan nisem mogel naprej; poštna kola so že odšla in moral sem tedaj čakati dva dni v Karanovcu, ker pošta proti Čačku in Kragujevcu hodi samo vsaki tretji dan. S tem pa sem tudi dobil časa, da si mesto in okolico bolje ogledam. Karanovac spada med mesta v Srbiji, ki imajo najlepši položaj. Mesto s kakima 2000 stanovnikov razprostira se na krasnoj, precej visokoj ravnini uz levi breg Ibra, koji se kake pol ure dalje doli v Moravo izliva. Ulice so, kakor navadno v vseh srbskih mestih, prav čiste in „kaldrmane“. Tudi nekoje prav lepe hiše so v zadnjem času postavljene. Gostilnica, v kojoj sem stanoval, je dvokatna (z dvojim nastropjem). Posebno lepo poslopje je vojnička bolnica. Tukaj stoji tudi en oddelek regularne vojske. Dr. Kovač me je seznanil tudi z nekojimi častniki. Prav ugodno se me je taknula njihova fina izobraženost, a z njo spojena neomejena prostodušna uljudnost. Srbski oficirji naobrazuju se v zapadnih zemljah in vsak od njih preživi nekoja leta v tujezemstvu. — V Karanovcu stoluje tudi vladika; ali stan njegov je sicer prav razprostranjena, vendar že stara, lesena sgrada, blizo koje stoji vladička cerkva. Na iztočnoj strani mesta vide še se okopi, iz kojih je knjez Miloš bombardiral globoko doli, celo kraj Ibra ležeči turški varoš, od kojega dandanas neima više nikakih ostankov. — Na severno stran proti Moravi, ki je kake pol ure oddaljena od mesta, razprostira se lepo ravno polje, na kojem so se takrat ravno delale priprave za taborenje „narodne vojske“, ki je imela v nekojih duéh započeti svoje jesenske vežbe.

Bilo je v nedeljo prcti poldnevu, ko sem se poslovil s priljudnim dr. Kovačem, ter se vsel na poštna kola, ki so bila namenjena v Čačak. Vožnja na pošti na toj progi je precej težavna, čeravno jeftina (cenná). Poštna kola so samo na dva kotača i za enega konja, koji se vpreže v dvograno oje, pa se zato sedeči na njih neusmiljeno trese i buta. Sedeti na njih more samo postiljon i po eden potnik. Vendar vozeč se po tako krasnoj okolici, kaka je zgornja moravska dolina i to lepega jesenskega jutra, pustil sem skoro v nemar to malo nepriliko; pa čini mi se, da vožnja tudi nije bila tako huda, kako sem se s početka bojal, ker proti večeru priučil sem se celo na ta do tedaj mi neobčina kola, tako da sem se prav dobro počutil na njih. Na zapadnoj strani Karanovca, na koju se obrne cesta proti Čačku, počnejo se gomiljati brežuljki, s kojih je razgled še mnogo lepši.

(Dalje prih.)

Richard Savage.

D. T.

Ne bom preiskaval, ali poezija kaj prinaša k sreči človeštva, ali znano je, da je že prinesla in še prinaša brezštevilo gorje svojim ljubljencem. Med take nesrečne sinove muz spada britanski pesnik: Richard Savage. Imel je mater plemenitega stanu, a bila je neusmiljena mati. Luč svetá je zagledal 10. januarja 1698. Mati ga ni hotela doma odgojevati, nego ga je izročila nekej prosti ženski v odgojitev. Neka leta pozneje ga je hotela celo iz bojazni, da je ne bi nadlegoval, v zapadno Indijo prodati, kar pa se jej ni posrečilo, in tako je dala Richarda nekemu črevljarju v poduk, da se pogubi v revščini in zapuščenji. Richard si je prizadeval na vse moči, da se prikupi svojej neusmiljeni materi, ali zastonj. Njegov trud, njegova pokornost in pošteno zadržanje je še vekšo sovraštvo vzbudilo v srci njegove matere do njega. Sila ga je prisilila, da postane — pisatelj. Ne še 20 let staremu se je posrečilo, da je nekoliko dramatičnih burk spravil na oder, ki so imele ta nasledek, da se je seznanil s Steele-tom in Wilkes-om, ki sta ga začela podpirati. Vendar ta prijateljska zveza ni dolgo trpela. Richard nepremišljeno v nekem spisu obira svoja prijatelja, in ta mu svojo pomoč odtegneta. Zopet je pal v veliko revščino. Da se preživi, poskusi se v tragediji. Ker ni imel stanovanja, je svoje delo pisal zunaj mesta na prostem polji, ali pa na klopek pred hišami londonskega mesta. Ko je edno sceno si pretuhtal, gre v kako bližnjo oštarijo, prosi za papir in tinto, in jo je spisal na papir.

Ta tragedija se je velela: „Sir Thomas Overby“, in dopadla se je, ko se je igrala, neskončno. Ž njo si je pridobil 100 funtov sterlingov, ki so ga kratek čas pred gladom obvarovali. Našel je zopet prijatelje, ki so ga obilno obdarili, a ker ni znal številiti in je rad zapravljaj, ako je kaj imel, moral je pogostem pri bogatih beračiti. V svojej sili zopet spiše epičen poem: „Potnik“, ki še sedaj velja za izvrstno delo, in ki mu je zopet prineslo potrebnega živeža. Ko je denar, katerega mu je ta epična pesem vrgla, bil potrošil, godila se mu je zopet huda, in spiše komično-satyričen poem: „Bastard“. To delo mu pridobi novih prijateljev. Lehkoživen in malomaren pesnik je proda nekemu knjigotržcu za mal denar. Ta jo je moral petkrat dati natisnoti, vendar ni bil tako pošten, da bi dobiček delil s pesnikom.

Zopet je naš Savage živel na dobro srečo, večkrat celo izstradan. Ako ga je kdo h kosilu povabil, ni si upal priti, ker ni imel čednega oblačila. Prenočeval je v zakotnih oštarijah v družbi proste neomikane druhal.

Nesrečni Savage je tudi nesrečno končal svoje življenje. Umril je v ječi leta 1743 prvega avgusta. Zaprt je bil zaradi dolga, ki ni več

znašal nego 8 ginej. Jetničar ga je dal na svoje stroške pokopati, ki mu je iz usmiljenja tudi boljši živež v ječi dajal.

Gotovo se vsak čudi, kako je mogla Angležka, ki se svojo velikodušnostjo baha, ednega svojih najodličnejših duhov zanemariti, in da ni se našel človek, ki bi tako malo sumo za izvrstnega pesnika založil, in ga ječe rešil. —

Ali ne čudimo se. Angličani so tako ljudje — kakor Slovenci: kjer ne velja lastnej sebičnosti zadostovati, se bogastvo malo briga za ženialnega moža, velikokrat še se z veseljem pase na zlej esodi njegovi in na ljuti borbi z nesrečo.

Čeravno je Savage dosti sam zakrivil, vendar naj se ne pozabi, da je zanemarjenje materino mu dalo prvi žalostni pravec; zato sam piše v ednem svojih spisov: „Ni mi bila v tolažbo materinska ljubezen od prvih mojih detinskih glasov“.

D r o b n o s t i.

D. T.

Nekaj iz starih dobrih časov.

Ko se je Viljem Rožmberk, eden najbogatejših českih plemeni-tašev, z Marijo, mejno grofinjo badensko oženil, so potrošili pri gostiji 40 jelenov, 120 srn, 2130 zajcev, 240 fazanov, 2050 jerebie, 150 tolstih volov, 546 telet, 634 svinj, 450 ovnov, 5135 gosij, 3106 kokoši in kapu-nov, 18.120 karfov, 10,209 ščuk, 30.997 jaje itd. Izpilo se je pri tej go-stiji 8800 „pintov“ (bokalov) tirolskega, avstrijskega in renskega vina in 40 sodov španjolskega. Gostija se je obhajala leta 1578, in je trpela od 26. januarja do 1. sušca.

Dva primera zamišljenosti.

J. P.

Slavni matematik Newton (Njuten) imel je navado, po cele ure o kakovem predmetu modrovati in pri tem takó zamišljen bivati, da je na vse drugo, celó na jesti in piti pozabival. Enkrat je povabil nekega svo-jega prijatelja, imenom Stukelley-ja (Stjukeli-ja) na obed. Ta pride ob času, pa ko Njutena dolgo nij bilo k mizi, ker se je bil po svojej navadi v sobo zaprl, začne prijatelj, vedé za muhe svojega gostoljuba, obedovati in predloženi piščanec použivati. Potem vrže kosti v skledo nazaj in jo povezne s pokrovom. Za dolgo časa šče le prikaže se Njuten, toži, kako je lačen, in privzdigne pokrov; ali ko zagleda oglodane kosti v skledi, reče: „Jaz sem res menil, da šče nisem obedoval; zdaj stoprv vi-dim, kako se človek lahko moti“. Menil je na enkrat, da je res uže obedoval!

— Imenitni glasbar Beethoven stopi enkrat na Dunaji v gostilno, da bi obedoval in si dá jedilni list prinesiti, ter si naroči juhe. Ko mu strežaj list prinese, obrne ga, začrta pet črtic in začne v nje note zapisovati. Brž po tem prinese strežaj juho, a Beethoven ga nevoljen zavrne: „Saj sem užé jedel“, plača juho in otide nejedši.

Vabilo

k predplačenju in naročenju
„Zora“ in „Vestnika“.

Za kratka preteče polovica drugega letnika našega lepoznavskega lista. Obila naročba osvedočuje nam, ka se našemu podvzetju nagiblje pozornost slovenskih rodoljubov; kajti so med naročniki razmerno zastopani vsi stališi našega naroda. Tudi je stopilo v kolo našega delovanja užé lepo število najboljših književnih močij; a če se list tudi mlajšim pisateljem odpira, dela se to ozirom na bodočnost naše literature in na načelo: da je bodočemu književniku za rana treba uriti in vežbati se v pismu. — „Zori“ naméra je, gojiti lepo literaturo, belletristiko; „Vestniku“, obdelovati polje globljšega znanja in načel umetnostij. „Zora“ naj bi razkrivala mogočni svet človeških čvstev, iz kterih se porajajo čini v zasobnem in občinskem življenji; „Vestnik“ naj bi vodil k poznavanju glavnih istin stvarjenja in mišljenja, oba pak k ukrepljenju in pooblaženju našega naroda. Posebno pak si prizadevata oba lista, seznaniti Slovence z ene strani s slovanskim čvstvovanjem in mišljenjem, z druge pak z mišljenjem in delovanjem obrazovanih narodov vsega sveta. Kajti poznavanje slovanstva t. j. neizmerno velikega, čisto posebno zanimivega in prevažnega slovanskega svetá povrača naš čut k svojemu izviru in početku, a seznavanje z napredkom sveta dela nas za javni život in za izvrševanje naše svetovne zadače sposobnejše ter nas čem dalje bolj vrstjuje med obrazovane narode naše zemlje. — Zató pak prosimo slov. občinstva vedno večé udeležitve; kajti le po tej nam bode mogoče, velike žrtve, sklopljene z izdajo teh listov, prenašati in postavljenemu se cilju približevati. Naj nam torej blago slovensko občinstvo brez razlike stanú in političkega mišljenja svojo čem večó podporo nakloni, ker to, kar osnovatelji teh listov na tem polji delajo, nij samopridnost in dobičkarija, nego občinsko blágo in občinska korist vsega naroda slovenskega. Zató se nadejamo obilih predplat in naročil.

 Denašnja „Zora“ ima 6. štev. „Vestnika“ za prilogo.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.